

‘Noem me maar gewoon tekenaar’

Een gesprek met Carole Witteveen, maker van de RAAM-prent in dit najaarsnummer

door Gitte Brugman In het atelier van Carole Witteveen in Leeuwarden hangen schilderijen, grafiek en werken in gemengde techniek. Landschappen, al dan niet met wonderlijke vrouwfiguren en mythische dieren. Er staan bovendien beelden met dezelfde thematiek: herten, vrouwen met bijzondere hoofdtooien, kettingen... En toch, als puntje bij paaltje komt, heeft ze een voorliefde voor tekenen. „Het platte vlak, om daar werelden op te scheppen...”

Houtskool is haar grote liefde. „Zo kneedbaar. Ik kan er een wereld mee scheppen, die mysterieus is en tegelijk de harde werkelijkheid. Transparant, gevoelig... Dat kan je allemaal bereiken met houtskool.”

Toch groeide haar belangstelling voor grafiek. En dat kwam zo. Na de docentenopleiding aan de Academie van Tilburg, en vijf jaar Vrije Kunstopleiding in Arnhem kreeg ze een plek aan de Jan van Eyck Academie in Maastricht. Op deze postdoctorale opleiding had elke deelnemer een vakdocent tot zijn beschikking. „Ik wilde me specialiseren in schilderen en had steun van Pieter Defesche en Co Sarneel.” In het internationale gezelschap van de andere deelnemende kunstenaars ontmoette ze een Mexicaanse („die werkte heel surrealistisch”) en IJslanders („die hebben echt een verhaalcultuur”). Die wilden hun verhalen omzetten in beelden. „Zij zaten allemaal op de grafiekafdeling.”

Carole leerde er veel over standpunt innemen, verhalen vertellen, en out of the box denken. „Ik vond het prettig om projectmatig te werken. Leerde mijn werk een vervolg te geven, diepgang.” De twee jaar in een atelier van de Jan van Eyck Academie vormden een mooie overgang naar de praktijk van alledag. Het voor de kunst gaan, ervan leven. Ze keerde terug naar Nijmegen en werd gevraagd als examinator op de Vrije Kunstopleiding in Arnhem. „Ik gaf bovendien al les op de Vrije Academie in Nijmegen, ik had tentoonstellingen. Ik timmerde redelijk aan de weg, vond ik.” En ze werd gevraagd als docent in Arnhem [ArtEZ]: „Dat was een lot uit de loterij. Dat heb ik 28 jaar gedaan.”

In 2002 ontmoette ze haar huidige partner Berend te Biesebeek. Heel langzaam kreeg ze voet aan de grond in zijn woonplaats Leeuwarden. „Begin dit decennium was mijn atelier hier klaar, en ben ik hier gaan werken.” Ze bleef Nijmegen nog lang trouw, maar zegt nu: „Ik ben het ontgroeid, ik ga mijn huis daar afstoten.” In Leeuwarden heeft ze haar eigen cursussen opgezet onder de naam Zi-zz-ART, met speciale aandacht voor oude schilder- en druktechnieken. In haar werk voert het landschap de boventoon. Inspiratie haalt ze uit bosgebieden bij

Nijmegen en Duitsland. Ze combineert impressies uit deze regio's met die van bijvoorbeeld de Friese Wouden. „Het moet een soort universeel landschap blijven, en een landschap dat verontrustend is. Ik wil geen angst aanjagen, maar het verontrustende moet vlak onder de huid blijven.”

Water speelt een belangrijke rol. „Niet de zee, want die is te groot. Eerder een meer of een poel. Water als bron, maar ook als toegang naar de onderwereld. Zoals de rivier Styx, de rivier van de onderwereld uit de mythologie.” Weerspiegelingen verwijzen naar die onderwereld en naar omkeerbaarheid. „Dat biedt de grootste fantasie, zowel in sprookjes als in films, zoals The Lord of the Rings.”

Ze werkt al heel lang met deze thema's. Soms maakt de populariteit van games, series als Game of Thrones en films als The Hobbit haar werk moeilijk. Ze probeert al te populaire onderwerpen te omzeilen. „Het moet niet neigen naar nostalgie, kitsch of goedkoop sentiment.”

Haar werk balanceert op de grens van de gedroomde werkelijkheid, de grens tussen sprookjes en de waan van de dag, tussen mythe en realiteit. Sprookjes vormen een uitgangspunt, maar ook nieuwsberichten. „Tekenen is voor mij als een reis: handelen, bewegen, een zoektocht op doek en papier. Vlakken die groeien en zich als schimmels vasthechten aan het oppervlak. Het zwartsel van houtskool als duisternis en magie.” Ze is ervan overtuigd dat de basis voor haar kunstenaarschap ligt op de Efteling. „Als kind gingen wij vaak op zondagmiddag naar de Efteling. Dat heeft op mij onuitwisbare indrukken achtergelaten. Het was een paradijs waar verhalen letterlijk tot leven kwamen. Ze vormen het domein van mijn geheugen.”

Fictie en verbeelding geven haar grip en een scherpere blik op de werkelijkheid. „Omdat tekenen dicht bij mijn visuele denken ligt, is het de meest eenvoudige manier om gedachten concreet te maken. Sommige ideeën worden gevoed door de dagelijkse realiteit, andere ideeën door verhalen of krantenartikelen die voldoende associaties bieden voor het samenstellen van beelden.”

Snowwhite hunting

Doordat ze haar ideeën durft te laten groeien, dient de juiste discipline zich vanzelf aan. Een enkele keer is dat driedimensionaal, soms papier, maar meestal doek. Geen gewoon schilderslinnen, want dat vindt ze te grof om op te tekenen. „Ik gebruik heel dun, half transparant doek, dat ik bewerk met een mengsel van lijm en gips. Daarin heb ik een eigen receptuur ontwikkeld. Op dit doek werk ik met houtskool, potlood, pastelkrijt, spirituslak, harsolie en lakverf.” Ze wijst op nieuwe experimenten met plantensappen en met whitewash. „Ik gebruik van alles. Ook dat wat niet kan: olie met water bijvoorbeeld. Dat is leuk, die chemie. Maar dat moet je wel in balans houden. De techniek moet ondergeschikt blijven aan het verhaal dat je wilt vertellen.”

Ze heeft voor Sneeuwwitje gekozen als metafoor voor het verval van schoonheid, de aftakeling van de jeugd. Niet de traditionele Sneeuwwitje in de rol van slachtoffer, maar die uit *Snow White and the Huntsman*, die een veel krachtiger rol speelt. „Ze geeft mij alle ruimte om het beeld van de vrouw in al haar facetten te presenteren.” Zo op het eerste gezicht zou deze Sneeuwwitje ook een biografische figuur kunnen zijn. Met haar zwarte haren en ogen, net als Carole. Maar daarvoor is ze misschien te abstract. Net als het landschap, dat niet herkenbaar is, maar gecomponeerd tot een universeel landschap. „Ik probeer met een scheut fantasie de mythologie erin mee te nemen. Dat is mijn handvat, maar ik probeer het zo open mogelijk te houden, niet te sturen. Iedereen kan vrij interpreteren.”

Na losse, individuele schilderijen maakte Carole enige tijd twee- en drieluiken. In deze landschappen doken geregeld glazen huizen op. Leeg en wit, weerspiegeld in stilstaand, donker water. „Door deze tweeluiken ben ik op het idee gekomen voor een panopticum. Een hele serie geschakelde tekeningen, van zonsopkomst tot zonsondergang. Vooral het tijdstip waarop het licht opkomt en verdwijnt: het ochtendgloren en de invallende duisternis. Dat wat je ziet als licht verdwijnt, fascineert me mateloos. Het is moeilijk dat goed weer te geven, dat neemt veel onderzoek en tijd in beslag.”

Elk landschap moet van Carole een vervreemdend karakter houden, iets unheimisch uitstralen. Ze denkt dit te bewerkstelligen door een model toe te voegen. Zij duikt zo nu en dan op: „als een repoussoir, een vergroting van een beeld dat geplaatst wordt vóór het landschap.” Ze wijst op een vrouw in badpak met zwembrilletje op, die net haar badmuts recht trekt met op de achtergrond zo'n typisch Carole's bos dat weerspiegelt in donker water. „Mensen zeggen soms: Wat eng, wat eng. Maar daar moet je overheen stappen.”

De tekeningen vormen een geheel, maar nemen de ene keer afstand en gaan dan weer in op details. „Ik gebruik er altijd kleur bij, maar alleen een zweem. Kleur gaat nooit de boventoon voeren.” Het draait vooral om licht en donker.

„Licht is iedere keer weer verrassend. Als ik op de fiets zit of wandel door de bossen... Ik ben niet zo gefascineerd door het licht aan de kust. Dat is mooi, maar dat kan ik niet gebruiken. Het licht in het bos daarentegen heeft zoveel gradaties, variaties. Daar kun je je leven lang genoeg aan hebben.”

(www.zi-zz-art.nl)

Snowwhite waiting